

Міністерство освіти і наук і України
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Факультет мистецтв
Кафедра теорії і методики мистецької освіти та диригентсько-хорової
підготовки вчителя

**Теорія і методика виховання художньо-
обдарованої особистості у закладах
мистецької освіти**

**ЗБІРНИК СТАТЕЙ
VII ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

ЧАС МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

17 – 18 жовтня 2019 року

Частина II

TIME OF ART EDUCATION

Collection of Articles VII of the All-Ukrainian Scientific-Practical
Conference

«Theory and methods of education of the artistically gifted person in the
institutions of art education»

Харків
Україна
2019

УДК 37.032

ББК 85я43

Ч-24

Редакційна колегія

Калашник М.П. – доктор мистецтвознавства, професор

Матвеева О.О. - доктор педагогічних наук, професор

Полубоярина І.І. – доктор педагогічних наук, професор

Смирнова Т.А. - доктор педагогічних наук, професор

Соколова А.В. - доктор педагогічних наук, професор

Тарарак Н.Г. - доктор педагогічних наук, професор

Тушева В.В. - доктор педагогічних наук, професор

Перетяга Л.Є - доктор педагогічних наук, професор

Фомін В.В. – доктор педагогічних наук, професор (голов.ред.)

Бурма А.В.- кандидат педагогічних наук, доцент

Затверджено редакційно видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

Протокол № 6 від 05.11.2019

У збірнику подано статті VII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Теорія і методика виховання художньо-обдарованої особистості у закладах мистецької освіти». Збірник розрахований на студентів, магістрантів, аспірантів, докторантів, здобувачів, педагогічних і науково-педагогічних працівників науково-дослідних інститутів, ЗВО, учителів мистецьких шкіл.

Ч-24 Час мистецької освіти «Теорія і методика виховання художньо-обдарованої особистості у закладах мистецької освіти: зб. статей VII Всеукраїнської наук. - практ. конф. 17-18 жовтня 2019 року) , ч. II / заг. ред. В.В. Фомін – Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2019 – 268 с.

ISBN 978-617-7298-28-0

Редакційна колегія не завжди поділяє позицію авторів.

Автори статей несуть повну відповідальність за опублікований матеріал.

Мова видання: українська, англійська.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди, 2019

УДК 37.032

ББК 85я43

© Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, 2019

Ірина Мироненко

ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОГО СМАКУ УЧНІВ НА ПРИКЛАДІ ТВОРЧОСТІ ЕЙТОРА ВІЛА-ЛОБОСА..... 83

Владислав Шломін

ФЕНОМЕН ТВОРЧОСТІ АРНОЛЬДА ШЕНБЕРГА В РУСЛІ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ХХ СТОРІЧЧЯ 87

Любов Тарасенко, Марія Тарасенко

ДИТЯЧА МУЗИКА ФРАНЦУЗЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ 91

Наталія Сосюрка

ВИВЧЕННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ ГРАФІКИ В СЕРЕДОВИЩІ ОСВІТИ 97

ІV. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ (ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ)

Л.В. Давидович

ПРОБЛЕМА ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МИСТЕЦТВА ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 102

Фан Юаньньюань

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ВОКАЛЬНО-СЛУХОВИХ НАВИКІВ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА 108

Ло Юань Вень

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА..... 113

Наталія Маркіна

РОБОТА НАД ВТІЛЕННЯМ ХУДОЖНЬОГО ОБРАЗУ ВОКАЛЬНОГО ТВОРУ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ САМОСТІЙНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА 118

УДК 78.071.1

Любов Тарасенко, Марія Тарасенко
Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С.Сковороди
факультет мистецтв
21 група

ДИТЯЧА МУЗИКА ФРАНЦУЗЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Л.І.Донченко

У статті розглядаються твори для дітей французьких композиторів К. Дебюссі та К. Сен-Санса і обґрунтовується їх вивчення на заняттях з мистецтва в загальноосвітній школі.

Ключові слова: дитяча музика, К. Дебюссі, К. Сен-Санс, «Дитячий куточок», «Карнавал тварин».

The children's music by French composers C. Debussy and C. Sen-Sans are described such as object of the study in the art lessons at school.

Key-words: Children's music, C. Debussy, C. SenSans, "Children's corner", «The Carnival of the Animals».

Постановка проблеми. У світовій музичній спадщині існує багато музики для дітей та юнацтва, написаної в різний час, у різних стилях. Це й музика французьких клавесиністів, відомі твори Й.С. Баха («Нотний зошит Анни Магдалени Бах», Французькі та Англійські сюїти), Р. Шумана («Альбом для юнацтва»), П. Чайковського («Дитячий альбом», «Пори року»), п'єси Ф.Шуберта, С. Прокоф'єва, Д. Кабалевського. Проте, є й такі твори, що не часто виконуються музикантами-початківцями. Тому ми звернулися до творчості французьких композиторів К. Дебюссі і К. Сен-Санса, а саме, до їх творів, які можна виконувати й слухати дітям.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У підручниках, на сторінках, присвячених творчості К. Дебюссі та К. Сен-Санса [1,3] майже не приділяється уваги аналізу їхньої музики для дітей. Останнім часом з'явилися публікації, присвячені дитячій музиці окремих композиторів, в яких розглядаються

III. Видатні творчі особистості вітчизняної та світової мистецької освіти

проблеми саме дитячої вітчизняної музики, проте досліджень, присвячених творам французьких композиторів для дітей немає.

Метою статті є аналіз дитячих творів французьких композиторів К.Дебюссі та К. Сен-Санса та вивчення можливості їх використання в процесі занять з мистецтва в загальноосвітній школі.

Виклад основного матеріалу та результатів дослідження. Відомо, що багато хто з композиторів створює музичні твори, призначені для дітей різного віку. Ці твори стають улюбленими і мають довге концертне й репертуарне життя. Проте, музика для дітей є дуже специфічною сферою композиторської творчості. Музика, написана для слухання й виконання дітьми має свої особливості. Безпосередньо сприймаючи музику, дитина щиро й емоційно відгукується на неї. Композиторові, щоб знайти шлях до дитячого серця, необхідно пам'ятати, що дитяча музика має бути яскравою, образною, доступною за віком як виконавцеві, так і слухачеві. Багато композиторів зверталися до програмної музики, тобто музики, яка має певну назву і полегшує сприймання дітьми музичного образу твору, а відтак і композиторського задуму.

Французький композитор Клод Дебюссі в молоді роки був учителем фортепіано у дітей відомої меценатки Н.Ф. фон Мекк і розучував з ними багато дитячих п'єс, серед яких були п'єси П. Чайковського, А. Лядова, М. Мусоргського. Тому, коли у нього народилася донька, він вирішив написати для неї сюїту, яка отримала назву «Дитячий куточок» («Children's corner»). Назва усієї сюїти та окремих п'єс англійською мовою відбивали модну серед французької інтелігенції того часу англomanію. Модною була англійська мова, англійські гувернери у дітей. У його доньки також була англійка-гувернантка.

Перша п'єса циклу носить назву «Doktor Gradus ad Parnassum». Її заголовок пов'язаний з назвою відомого циклу етюдів Клементі, призначених для вдосконалення технічних навичок піаніста. Сам Дебюссі іронічно характеризував п'єсу як: «рід гігієнічної і прогресивної гімнастики. Відповідно,

III. Видатні творчі особистості вітчизняної та світової мистецької освіти

потрібно грати цю п'єсу кожного ранку натщесерце, починаючи помірно з тим, щоб завершити поживлено». Чи не нагадує це рецепт лікаря щодо прийому гірких але необхідних ліків? З перших тактів музики в уяві виникає образ дитини, що «вимучує» одноманітні пасажі, долає технічні труднощі.

Донька Дебюссі Клод-Емма (рідні називали її Шушу) дуже любила свою іграшки-слонятко Джимбо і ляльку-принцесу. Тому дві наступні п'єси присвячені улюбленим іграшкам Шушу: «Колискова слона» і «Серенада ляльці». У цих творах відчувається ніжне ставлення дитини до іграшок, фантазії дівчинки, що перетворює вигадку у реальний світ.

Наступна п'єса «Сніг танцює» дуже виразна, тонка за нюансами, має відтінок світлого смутку. Її з однаковим задоволення можуть слухати як діти, так і дорослі. Образний світ п'єси типовий для імпресіоністів: Дебюссі майстерно змінює емоційне забарвлення, тому «музика» снігу здається то звабливою, то дивно сумною.

У п'єсі «Маленький пастух» відчутні награвання пастушка, то веселі, то сумні, танцювальні й співочі. За свідченням рідних, маленька Шушу дуже любила цю п'єску і часто її виконувала.

Заключна п'єса носить назву «Кек-уок Голлівога», або її ще називають «Ляльковий кек-уок». Це - американський танець (дослівно «Похід за тістечком»), Голлівог – це забавна чорношкіра лялька-опудало. Дебюссі блискуче наслідує звучання джазового оркестру, лялька виконує комічний танок, який викликає сміх у публіки. Музика близька до американських гостро ритмованих танців, проте в ній відчувається іронія автора, який насміхається над ними.

«Дитячий куточок» К. Дебюссі, не зважаючи на не дуже прихильну критику (Дебюссі звинувачували у тому, що твір не відповідає дитячому сприйманню і схожий на іграшку яку батьки завбачливо ховають у шафі), є достатньо цікавим і яскравим, і знайомство з цією оригінальною музикою завжди викликає у дітей позитивні емоції.

III. Видатні творчі особистості вітчизняної та світової мистецької освіти

Ідея жартівливого твору під назвою «Карнавал тварин» виникла у французького композитора Каміла Сен-Санса на початку 60-рр. XIX ст. – молодий професор школи Нідермейєра пообіцяв своїм учням написати його. Але виконав свою обіцянку майже через 20 років. Після гастролей до Німеччини, Сен-Санс усамітнися в маленькому австрійському містечку і за кілька днів написав «Карнавал тварин». Цікаво, що ця «зоологічна фантазія» (так її назвав сам автор) не завжди згадується в підручниках та серйозних дослідженнях. Та й сам композитор не палав бажанням її видавати, хіба що, окрім «Лебедя». Справа в тому, що «Карнавал» - твір-пародія. Сен-Санс не стільки розповідає про тварин, скільки описує різні людські типажі, причому робить це дотепно і впізнавано.

Гумор і іронія, присутні в авторському визначенні жанру – велика зоологічна фантазія – взагалі характерні для музики Сен-Санса, хоча інші його гумористичні твори майже не відомі. Виконавський склад «Карнавала» звичайний, хоча включає такі оригінальні інструменти, як ксилофон та скляна гармоніка. Звертає на себе увагу трактування окремих інструментів: два фортепіано виступають то як концертно-віртуозні соло, то скромно акомпанують іншим інструментам. У складі соло-інструментів автор використовує не тільки дві скрипки, віолончель, флейту і кларнет, але й – несподівано – контрабас. Інструментальний склад у всіх п'єсах є дуже оригінальним і майже не повторюється.

«Карнавал» має 14 невеличких частин, що чергуються за принципом контрасту. № 1 «Інтродукція і королівський марш лева» - складається з двох розділів. 1-й відразу налаштовує на комічний лад: лев наче ніяк не збереться гордо виступати перед підданими. В 2-му розділі автор зібрав найбільш розповсюджені маршові ритмічні й мелодичні звороти. В середині розділу звуки віолончелі й контрабасу імітують гуркіт лев'ячого рику. № 2 «Кури й півні» - будується на звуконаслідуванні, яке так полюбили французькі клавесиністи. Але Ж.Ф. Рамо передає квоктання своєї «Курки» засобами

III. Видатні творчі особистості вітчизняної та світової мистецької освіти

клавесину, то Сен-Санс це доручає фортепіано і двом скрипкам, до яких пізніше долучаються альт і кларнет. №3 «Кулани – тварини швидкі». Це – технічний етюд двох фортепіано соло в дуже швидкому темпі Prestofurioso – швидко несамовито. №4 «Черепahi» – номер є контрастом до попереднього. Дуже повільні тварини схарактеризовані одним із самих хвацьких танців – канканом. У темпі величного Andantеструнний квартет грає канкан з оперети Оффенбаха «Орфей у пеклі». №5 «Слон» - у п'єсі використовується схожий пародійний прийом. Контрабас, один із самих низьких малорухомих і важких інструментів, в супроводі фортепіано у жвавому темпі виконує вальс. №6 «Кенгуру» - відтворює стрибки екзотичних австралійських тварин, які передаються фортепіанними акордами стакато, що наче змагаються один з одним. №7 «Акваріум» змальовує безмовний підводний світ. Плавно переливаються пасажі двох фортепіано, що звучать на лівій педалі; тихо повторюються відривчасті звуки скляної гармоніки, флейти, струнних із сурдинами. №8 «Персонаж з довгими вухами» - майже такий же короткий, як і №6. Але замість фортепіано звучать дві скрипки, що в стрибках на великі інтервали у вільному темпі наслідують крик віслюка. №9 «Зозуля в глибині лісу» знову використовує звуконаслідування. Кує кларнет розташований за кулісами, а тихий ліс втілений у барвистих акордах двох фортепіано на лівій педалі. №10 «Пташник» - виконує соло інший інструмент – флейта, що немов грає віртуозний концерт у супроводі струнних. Її граційний щебет зливається з дзвінками трелями двох фортепіано. №11 «Піаністи» - представляє собою ще один вид впертих і досить тупих тварин. Вони голосно і старанно повторюють гами в 4 руки, а в кінці працюють над вправами в терціях. У примітці до партитури, автор пояснює, що виконавці повинні імітувати незграбну гру початківців. №12 «Викопні» - ще одна музична пародія. Сен-Санс таким чином представляє допотопні вимерлі зразки вокального мистецтва. Він змішує мелодії створеного ним «Танцю смерті», двох старовинних французьких пісеньок і навіть каватину Розіни з опери «Севільський цирульник» Дж. Россіні. №13

III. Видатні творчі особистості вітчизняної та світової мистецької освіти

«Лебідь» - це єдиний серйозний номер у комічній сюїті, що змальовує світлий ідеал. Дивна за красою мелодія віолончелі змальовує плавний рух лебедя на поверхні води, а акомпанемент фортепіано – її плескіт. Це - єдина п'єса, позбавлена іронії і єдина, яку Сен-Санс дозволив видавати і виконувати в концертах за життя. Відомим у всьому світі став балетний номер «Вмираючий лебідь», який поставив балетмейстер Михайло Фокін для танцівниці Анни Павлової в 1907 році. Сен-Санс був здивований таким трактуванням - в його п'єсі лебідь не вмирає, але не заперечував проти нього. Все завершує № 14- Святковий фінал, який виконує увесь ансамбль. У веселому, стрімкому танці знайомі нам персонажі та їх теми майнують на кшталт карнавальних масок. Тон фіналу задає легка головна тема, що нагадує веселий танець канкан.

Шарль Каміл Сен - Санс своєю фантазією «Карнавал тварин» подарував і виконавцям, і слухачам радість від спілкування з талановитою і дотепною музикою.

Висновки. Отже, узагальнення відомостей щодо дитячої музики французьких композиторів К. Дебюссі та К. Сен-Санса та зроблений нами аналіз п'єс дозволяють визначити їх дидактично-пізнавальний і практичний потенціал у роботі на заняттях з мистецтва у ЗЗСО. Доцільним може бути й використання їх і на мистецьких факультетах вищих педагогічних навчальних закладів, що сприятиме покращенню музично-виконавської та загальнокультурної підготовки майбутніх учителів мистецтва.

Список використаних джерел

1. Друскин М. История зарубежной музыки. Вып.4. / М. Друскин М.: Музыка, 1980. С. 374-381.
2. Энтелис Л. Силуэты композиторов XX века. Изд.2-е, доп. / Л. Энтелис. М.: Музыка, 1975. С.60-70.
3. Мартынов И. Очерки о зарубежной музыке первой половины XX века./ И. Мартынов. М.: Музыка, 1970. С.97-115.